

Handilsvirki fyllir 90:

Hava havt smirils- avgreiðslu síðan 1896

Gomul mynd av handilshúsum á Mølini

Mánadagin eru 90 ár síðan at hurðarnar í handlinum á Mølini í Skálavík vórðu latnar upp.

Sosialurin hevur havt eina samrøðu við Viggo Dalsgaard, sum í dag rekur handilin, um handilin og um onnur viðurskipti. Hver byrjaði at handla her?

— Tað var pápin, Axel Valdemar Dalsgaard, sum blaðungur hevði verið í handlinum hjá Mortensen og lært seg eitt sindur. Hetta var í 1887-88 og árið eftir bygd hann henda handilin, sum var ein úthandil hjá Mortensen. Tað vanliga var, at handilsvirkini áttu úthandlarnar, men her var tað soleiðis, at pápin átti sjálvur bygningin. Men kortini kann man kalla tað úthandil. Hann fekk í hvussu er alla vørna frá teimum.

Fyri 2800 kr. í varu

— Eg veit fyri vist, av tí at vit hava ta fyrstu bókina,

at vørn kom 29. oktober. Eg siggi eisini í bókini, at tann fyrsta sendingin var fyri 2800 kr. Tað hevur verið ómetaliga nógv tá. Tað var skipið Slangan, sum kom við varuni. Ein av okkara bestu sjómönnum, sum vit hava átt, Kviviks-Jógvan, førði Slanguna. Hon kom við allari vørni til Smiril kom.

— 18. november 1896 var Smiril fyrstu ferð í søguni her á vikini. Tað var Mortensen-handilin, sum átti henda Smiril. Hetta handilsvirkið varð grundað av tí sokallaða Gamla-Mortensen, sum var bóndasonur úr Øravík. Hann var í kongaliga handlinum í Klaksvík, men tá kongaligi eina-handilin varð avtíkin í 1856, fór hann suður og bygd á Tvøroyri í 1857. Tá pápin var har suður, vóru tað synir hansara, Petur og Niels Juel, sum vóru teir leiðandi. Teir vóru saman líka til 1911, tá Niels Juel fór burtur úr. Sannleikin er tann, at

Niels Juel fór burtur úr — tað hoyrði eg sjálfvan pápan siga frá honum sjálvum — tí hann sá, at tað bar móti endanum á handlinum. Hann var bæði klókur og virkisfúsinn maður. Tað visir seg eisini, at hansara virki er til tann dagin í dag.

Hevði meiarí

— Pápin handlaði so her. Tað hevur sjálvandi ikki altíð verið feitt. Tað er ikki tí, at hann var pápi mín eg sigi tað, men hann var ein iðin maður. Hann stovnaði eisini tað fyrsta meiaríð í Føroyum. Eitt meiarí, sum keypti mjólk frá fólki og sum gjørdi smør og ost. Hann byrjaði við meiarinum í 1894.

— Á eina framsýning, sum Rasmus Effersee skipaði fyri á eina ólav-søku í Havn seinast í hálf-femsunum — tann fyrsta framsýningin í Føroyum — vann smøríð hjá pápanum premíu. Meiaríð gekk til 1915 og var tað Mortensens-handil, sum

keypti alt smøríð frá honum.

Fyrsti kjøthandilin

— Pápin keypti eisini eina rúgvu av kjøti frá fólki. Eg hoyrði aldri pápan tala um tað, tí hann breggjaði aldri av nøkrum, men eg hoyrði einaferð Óla Groth Johannesen úr Dali siga í útvarpinum, at pápin mátti vera fyrsti handilsmaðurin í Føroyum, sum keypti skerpið kjøt. Tað var als ikki handilsvera fyrr.

— Eisini keypti hann eina rúgvu av feskum seyðakjøti, tí eg siggi, at Dalsgarðsbóndin hevur ein dag selt meira enn 600 pund til hansara. Kropparnir blivu skornir sundur og saltaðir í tunnir og brúktir til skipsproviant.

— Eg hoyrði Heðin Brú siga einaferð — tað var tá pápin og mamman høvdu gullbrúðleyp — at hann mintist, hvussu nógv tað hevði at siga, at bondurnir kundu fáa pengar fyri kjøtið.

Handilin á Mølini hevði fyrsta meiaríð í Føroyum

Keypti eisini fisk

— Henda handilsbókin, eg nevndi, er ógvuliga áhugavert. Í henni kann man t.d. siggja, hvussu prisirnir hava verið tá. Eg havi eisini ta fyrstu fiskabókina — pápin fór eisini at keypa fisk beinanvegin. Fiskurin kostaði trý oyru pundið og ein skips-troyggja kostaði 1,50 krónu, men eitt pund av risingrýni kostaði tólv oyru. Eitt pund av rugmjøli kostaði nýggju oyru, meðan eitt pund av finum mjøli kostaði ellivu oyru.

— Men sukrið var so merkilig dyrt tá. Tað komst helst av tí, at hetta at gera sukur av rötum, dugdi man ikki tá. Alt tað sukur, sum var, kom av Cuba. Litið var til og fraktin dyr.

— Í 1916 loysti pápin seg frá Mortensens-handli og handilin bleiv sjálvstøðugur. Tá hann byrjaði at handla var hann ómyndugur og hevði ikki loyvi at standa fyri handlinum. Eg siggi, at bókin er autoriserað til Kathrine Johannesen Dalsgaard (Johannes Johannesen Dalsgaards Enke) í Skaalevig. Tað var sostatt mamma hansara, sum

stóð fyri handlinum og ikki sjálvst handilsvirkið á Tvøroyri.

Avgreiðsla og posthús

— Nær komst tú sjálvur uppi í handlinum?

— Tað var í 1930, men eg hjálpti pápanum, frá tí eg var óviti. Tað vóru Hans bróður og eg, sum skuldu royna hetta her, tí pápin var blivin so ússaligur og var sjúkur tá. Vit vóru nakað leingi í felag — til í hálvtrýssunum, tá hann fór til Havnar.

— Men tit hava havt við annað enn handil at gera?

— Ja, vit hava eisini havt við skip at gera. Tað kom av tí, at pápin arbeiðdi fyri Mortensen, sum átti Smiril til 1919, tá teir seldu hann til amtskommununa — til landið. Ja, avgreiðslan hevur verið her í húsum frá 1896 og til dagin í dag og er hetta nógv tann elsa avgreiðslan í Føroyum.

— Hvussu ofta var Smiril her á vikini?

— Ójavnt — til tíðir tvær reisir um dagin. Fyri suður- og norðurgangandi sama dag. Men tað var ikki altíð tespiligt at hava

Í nýggjari tíð er sjálvstøkuhandil bygdur uppi